

Vrijwilligerswerk met zedendelinquenten

Wat doet het met je?

Vrijwilligerswerk is er in alle soorten en maten.

Ook de belasting en het effect ervan op vrijwilligers varieert.

Een bijzondere vorm van vrijwilligerswerk is *COSA*, een nieuwe aanpak bij de resocialisatie van zedendelinquenten.

Yvette Snatersen, studente Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan Avans Hogeschool en onderzoeksassistente bij het project-COSA, studeerde af op een onderzoek naar de mogelijke impact op deze vrijwilligers.

tekst Katja van der Linden en Mechtild Höing foto Bert Spiertz

Uit haar review van internationaal onderzoek naar de effecten van vrijwilligerswerk, blijkt dat vrijwilligerswerk in het algemeen het welzijn, het sociale netwerk, de vaardigheden en de beroepsperspectieven van vrijwilligers beïnvloedt. Uit literatuuronderzoek naar de effecten van werken met zedendelinquenten en uit de analyse van interviews met COSA-vrijwilligers (Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid), blijkt dat het daarnaast gedachten over zichzelf, de ander en de wereld kunnen veranderen (Snatersen, 2011).

Recidive voorkomen

COSA werd in 2009 in Nederland geïntroduceerd door het Nederlandse programmabureau Circles-NL, dat een gezamenlijk initiatief is van Reclassering Nederland en het Lectoraat Reclassering en Veiligheid van Avans Hogeschool (Höing & Vogelvang, 2011). Inmiddels zijn er vier regionale projecten, waarin in totaal zestien cirkels draaien. Na een vooronderzoek door Van der Linden (2011) is nu ook gestart met een proefcirkel voor een jeugdige zedendelinquent.

Het hoofddoel van COSA is de resocialisatie van veroordeelde zedendelinquenten in de samenleving succesvol te bevorderen door ze ondersteuning te bieden, te monitoren en verantwoordelijk te stellen voor het eigen doen en laten. Het voorkomen van recidive staat hierbij voorop.

Hiervoor wordt er met de zedendelinquent (bij COSA *kernlid* genoemd) en vier à vijf vrijwilligers een cirkel geformeerd, de zogenoemde binnencirkel. Deze komt wekelijks bijeen. De vrijwilligers ondersteunen het kernlid in praktisch en sociaal-emotioneel opzicht, bij het vinden van werk, het opbouwen van een sociaal netwerk, maar ook door het uitspreken van vertrouwen in het kernlid. De vrijwilligers kunnen een rolmodel zijn, waardoor het kernlid ziet hoe vriendschappen gesloten kunnen worden en een vertrouwensband kan worden opgebouwd. Daarnaast zijn de vrijwilligers 24 uur telefonisch bereikbaar voor het kernlid.

Bij signalen van oud delictgedrag confronteren de vrijwilligers het kernlid hiermee. Ook wordt er gesproken over zijn emotionele toestand en zijn denkbeelden. Kernleden kunnen zowel mannen als vrouwen zijn, tot nu toe gaat het in alle gevallen om mannen.

Binnen de cirkel geldt: geen geheimen. Het is belangrijk dat het kernlid zo open mogelijk spreekt over wat hem bezighoudt.

Tot slot wordt er gewerkt aan het nemen van verantwoordelijkheid. Hiervoor moedigen de vrijwilligers het kernlid aan om datgene wat hij in zijn behandeling heeft geleerd, in de praktijk te brengen. Bij dit alles wordt de cirkel ondersteund door een cirkelcoördinator, een professional van de reclassering. Deze houdt contact met mensen uit het professionele circuit die bij het kernlid betrokken zijn, de zogenoemde buitencirkel, en seint hen onmiddellijk in bij ernstige twijfels over het eventuele risicogedrag van het kernlid.

Inlevingsvermogen

Om dit resocialisatieproces van een zedendelinquent goed te kunnen begeleiden, moeten COSA-vrijwilligers een aantal capaciteiten in huis hebben. Ze moeten bijvoorbeeld adequaat kunnen omgaan met emoties, in teamverband kunnen werken en over een groot inlevingsvermogen beschikken. Daarbij wordt gekeken naar de motieven die passend moeten zijn, zoals het veiliger willen maken van de samenleving of het willen ondersteunen van een constructieve aanpak van seksueel misbruik.

Tot nu toe werken er ruim zeventig vrijwilligers in de verschillende projecten. Dit aantal zal in de komende jaren flink toenemen, omdat er veel vraag is naar cirkels. Vrijwilligers die belangstelling hebben, worden door professionals gescreend en getraind, en bij positief gevolg toegewezen aan een cirkel in hun eigen regio. Zij worden intensief begeleid door de cirkelcoördinator. De mogelijkheid tot aanmelden wordt bekendgemaakt via de website www.cosanederland.nl en via grote advertenties in huis-aan-huisbladen. COSA-vrijwilligers zijn over het algemeen bijzon-

der gemotiveerd en bereid zich langdurig in te zetten voor 'hun' kernlid, om zo nieuwe slachtoffers van seksueel misbruik te voorkomen.

Positieve en negatieve effecten

Over de impact van dit werk op vrijwilligers is nog nauwelijks iets bekend. Het onderzoek van Snatersen geeft een eerste overzicht over wat bekend is uit de literatuur en uit interviews met acht van de eerste negen COSA-vrijwilligers in Nederland. Door de resultaten uit de literatuur en de interviews te vergelijken, komt zij tot de conclusie dat COSA met name invloed zal hebben op het welzijn, het sociale netwerk, de vaardigheden en het werk van de vrijwilligers. De effecten zijn zowel positief als negatief.

Een toename van zelfvertrouwen en eigenwaarde, een versterkt gemeenschapsgevoel, een hogere mate van tevredenheid met het leven en gevoelens van voldoening worden in de literatuur als positieve effecten genoemd. Ook COSA-vrijwilligers beamen dit welzijnsaspect: "Ja, ik word er wel happy van. (...) Dat je bijdraagt aan iets wat zinvol is."

Maar er zijn ook negatieve welzijnsaspecten die door de COSA-vrijwilligers worden bevestigd, waaronder de tijdsbelasting en de emotionele belasting in de 'zorg' voor het kernlid.

Zowel uit de literatuur als uit de gesprekken met COSA-vrijwilligers blijkt dat het vrijwilligerswerk ook goed is voor het eigen sociale netwerk: het aantal sociale contacten en relaties neemt toe en in sommige gevallen worden er vriendschappen gesloten. "(...)We zijn niet vijf losse mensen bij elkaar, we zijn ook echt een geheel van vijf mensen. Dat komt, denk ik, omdat wij veel bespreken met elkaar."

Het verbeteren van communicatievaardigheden en interpersoonlijke vaardigheden, zoals het vergroten van het inlevingsvermogen, het beter afstemmen van de verwachtingen naar anderen en het duidelijker stellen van de eigen grenzen, worden bevestigd door de COSA-vrijwilligers. Ook hebben zij het idee dat het vrijwilli-

gerswerk hun beroepsperspectieven verbetert, iets wat ook uit ander onderzoek naar vrijwilligerswerk blijkt.

Secundaire traumatisering

Uit de literatuur over therapeuten die werken met zeden-delinquenten heeft Snatersen aspecten kunnen halen, die bij ander vrijwilligerswerk niet of nauwelijks worden genoemd. Het gaat hier om plaatsvervangende traumatisering, secundaire traumatische stress (STS), compassiemoeheid en burn-out.

Uit de interviews met COSA-vrijwilligers concludeert Snatersen dat er bij hen van secundaire traumatisering weinig tot geen sprake is. Hoewel bij een aantal vrijwilligers het gevoel van veiligheid afneemt, valt hier niet van af te leiden dat dit een probleem is. Het lijkt eerder een adequate en begrijpelijke aanpassing van het wereldbeeld. "Ik kijk nu wel anders aan tegen die oudere man die twee uur op een bankje bij een kinderspeeltuin zit te kijken."

Snatersen veronderstelt dat het een verschil maakt of je als therapeut veel met een zedendader werkt en al zijn afwijkende, seksuele fantasieën en cognitieve verstoringen regelmatig aanhoort, of dat je als vrijwilliger iemand wekelijks ziet en meer ondersteuning biedt in het vormgeven van iemands leven. Daarnaast kunnen de vrijwilligers hun gevoelens direct delen met elkaar en kunnen zij elkaar ondersteunen. Volgens Snatersen kan dit hun taak verlichten en symptomen van plaatsvervangende traumatisering, compassiemoeheid en burn-out voorkomen.

Een andere conclusie is, dat

Literatuur

Höing, M. & Vogelvang, B. (2011). COSA in Nederland. *Implementatieonderzoek Pilotfase*. 's-Hertogenbosch: Programmabureau Circles-NL.

Linden, van der K. (2011). *COSA voor jeugdige zeden-delinquenten*. 's-Hertogenbosch: Avans Hogeschool/ Programmabureau Circles-NL, afstudeerscriptie.

Snatersen, Y. (2011). *COSA en zijn vrijwilligers. Een vooronderzoek naar de effecten van COSA op zijn vrijwilligers*.

's-Hertogenbosch: Avans Hogeschool/Programmabureau Circles-NL, afstudeerscriptie.

Vakwerk 2010, nr. 5; 'Op bezoek bij de dader'.

de mate van bereidheid tot coöperatie van het kernlid zijn weerslag heeft op de COSA-vrijwilligers. Tevredenheid en voldoening van het werk treedt op als deze hoog is; als het kernlid echter niet goed aanspreekbaar is en weinig openheid geeft, heeft dit een negatieve weerslag op de vrijwilligers.

Vervolg

Het onderzoek van Snatersen is explorerend geweest en haar conclusies zijn inmiddels meegenomen in de opzet voor een Nederlandse effectstudie. Dit onderzoek wordt vanaf december 2011 uitgevoerd in opdracht van Circles-NL, en volgt een groep van vijftig COSA-vrijwilligers gedurende een jaar vanaf de start van hun vrijwilligerswerk. Het zoeken is nog naar een even grote vergelijkingsgroep van vijftig startende vrijwilligers die ander, maar ook potentieel belastend vrijwilligerswerk doet, zodat de effecten in beide groepen met elkaar kunnen worden vergeleken.

In het onderzoek wordt ook naar de invloed van persoonskenmerken van vrijwilligers, kenmerken van de cliënten en kenmerken van de begeleiding gekeken. Hoewel er dus tot nu toe geen aanwijzingen zijn dat er veel schadelijke effecten te verwachten zijn, wil Circles-NL er alles aan doen om de selectie, training en begeleiding van de vrijwilligers zo optimaal mogelijk te laten verlopen. De resultaten van het onderzoek zullen ook voor andere vrijwilligersorganisaties van belang zijn.

De afgebeelde personen hebben niets met het onderwerp te maken